

який не має спеціальної психологічної підготовки, може сприймати ці дії як докази неправдивості дитини.

– труднощі у налагодженні контакту з дитиною (вона може закритись і не розповісти всіх важливих деталей злочину).

6. Дитину зайвий раз травмують, опитуючи під час судово-психологічної та медичної експертиз.

7. Дитину травмують контактом з агресором на етапі досудового слідства або в суді, а також під час допиту на судовому засіданні.

8. Дитина в суді часто губиться і не розповідає тієї інформації, яку вона повідомила на етапі досудового слідства, що унеможливорює чи ускладнює покарання злочинця.

Вбачається, що такі недоліки допиту дитини, що постраждала від сексуального насильства, зумовлені об'єктивними причинами:

– немає унормованої спеціальної процедури проведення допиту дитини в суді та під час досудового слідства, яка б урахувала кращі міжнародні практики;

– не здійснюється супровід дитини, який забезпечив би врахування її інтересів;

– немає достатньої кількості підготовлених психологів, які за дорученням слідчого могли б проводити допит дитини, постраждалої від сексуального насильства;

– немає чіткого алгоритму дій представників органів і служб, що причетні до допиту дитини, постраждалої від сексуального насильства тощо.

Відтак переконані, що з метою належного проведення допиту дитини, яка постраждала від сексуального насильства, слід орієнтуватися на стандарти міжнародної практики.

Список використаних джерел

1. Дослідження передумов запровадження нової практики допиту/опитування дитини, яка постраждала від сексуального насильства. сайт. URL: https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/child_witness_dl/doslidzhennya_press_12.pdf.

Чучман Олена Ігорівна,

аспірантка кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ПРИНЦИП НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами,

адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини [1].

Це конвенційне положення, обумовлене необхідністю забезпечення для дітей, як осіб, які внаслідок їх фізичної і розумової незрілості, потребують спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження (Преамбула Декларації прав дитини від 20.11.59), особливого захисту і піклування, допомоги і сприяння, реалізується через принцип найкращих інтересів дитини [2], який застосовується у різних сферах і формах.

У Керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, від 17 листопада 2010 року, зазначено, що держави-члени повинні гарантувати ефективне здійснення прав дітей, щоб їх найкращі інтереси мали першочергову увагу в усьому, що їх стосується. Під час оцінки інтересів залучених або постраждалих дітей: 1) їх поглядам та думкам слід приділяти належну увагу; 2) всі інші права дитини, такі як право на гідність, свободу та рівне ставлення, повинні дотримуватись завжди; 3) всі відповідні владні органи повинні прийняти комплексний підхід, щоб належним чином враховувати всі інтереси дитини, включаючи психологічний та фізичний добробут, а також правові, соціальні та економічні інтереси [3].

При цьому, звертається увага на те, що мало користі береться з принципу «найкращих інтересів» у судових справах щодо неповнолітніх, на відміну від справ з питань сімейного права. Існує тривожна тенденція у багатьох державах-членах Ради Європи щодо ставлення до молодих правопорушників, як до дорослих. Поряд з цим, вказується, що ці керівні принципи сприяють розвитку міждисциплінарних методів оцінки кращих інтересів дитини, визнаючи, що це є складним процесом. Ця оцінка стає ще складнішою, якщо ці інтереси повинні бути збалансовані з інтересами інших зацікавлених сторін, таких як інші діти, батьки, жертви і т.д. Це має бути зроблено професійно, в кожному конкретному випадку на індивідуальній основі [3, с. 53].

Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини визнано пріоритетною засадою формування та здійснення дружнього до дитини правосуддя і у Національній стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, що потребує ефективного впровадження таких спеціальних практик та механізмів, як методика «Зелена кімната», процедура відновного примирення (медіації), соціального патронату [4].

Цей принцип є обов'язковим для врахування слідчими суддями і судом у кожному окремому випадку під час здійснення судового контролю за дотриманням прав особи під час досудового розслідування та судового провадження щодо неповнолітніх (п. 2 Листа ВССУ «Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх» [5]).

Відповідно до позиції Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, викладеної у вищевказаному

Листі, принцип найкращих інтересів дитини полягає у тому, що, якщо певна правова норма може по-різному тлумачитися, застосуванню підлягає те тлумачення, яке найкращим чином відповідає інтересам дитини (п. 2).

Як відомо, саме на етапі досудового розслідування дитина вперше зустрічається із системою кримінальної юстиції. При цьому, на подальший перебіг кримінального провадження, з однієї сторони, впливають якість та повнота досудового розслідування, а з іншої – захист прав дітей, які є учасниками кримінального провадження.

Положення вітчизняного законодавства та практика його застосування певною мірою відповідають нормам міжнародного права у сфері юстиції щодо дітей. Водночас лишаються проблеми, розв'язання яких необхідно забезпечити шляхом виконання Україною міжнародних зобов'язань, насамперед дотримання засад кримінального процесуального законодавства, зокрема й під час здійснення судового контролю.

Серед основних проблем, що існують у цій сфері, зокрема Національною стратегією реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, визначено такі:

- відсутність чітких положень щодо процесуальних прав дітей, які не досягли віку кримінальної відповідальності, що не відповідає не лише міжнародним стандартам кримінальної юстиції щодо дітей, а і загальним стандартам, які застосовуються до повнолітніх осіб;

- відсутність обов'язкового спеціального навчання слідчих, прокурорів у провадженнях щодо неповнолітніх;

- низький рівень розвитку альтернативних судовим провадженням механізмів;

- відсутність чітко визначених прав законного представника дитини у кримінальному процесуальному законодавстві;

- недостатній рівень правової визначеності статусу педагога, психолога, лікаря, представника служби у справах дітей, відсутність критеріїв їх вибору та залучення;

- недостатня ефективність участі захисника неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого у досудовому розслідуванні внаслідок відсутності єдиних стандартів спеціалізованого навчання захисників, які залучаються для надання правової допомоги [4].

Для розв'язання зазначених проблем та удосконалення системи досудового розслідування необхідно:

- забезпечити рівність прав дітей, які вчинили суспільно небезпечні діяння, передбачені статтями Особливої частини Кримінального кодексу України, до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність, з правами підозрюваних, обвинувачених;

- встановити строки затримання неповнолітніх, які є достатніми для цілей досудового розслідування, але не надмірними;

- забезпечити обов'язкове спеціальне навчання слідчих, що здійснюють досудове розслідування, та прокурорів, що здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового

розслідування у формі процесуального керівництва у провадженнях щодо неповнолітніх;

запровадити альтернативні судовим провадженням процедури з метою якнайшвидшого виведення дитини із системи кримінального правосуддя;

запровадити єдині стандарти навчання захисників, які залучаються для надання правової допомоги дитині, яка є підозрюваною чи обвинуваченою;

забезпечити єдиний підхід до допиту дітей незалежно від їх статусу у кримінальному провадженні (підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий тощо), зокрема з використанням таких спеціальних методик, як «Зелена кімната»;

забезпечити визначення чіткого переліку прав законних представників дітей під час кримінального провадження;

забезпечити правову визначеність статусу педагога, психолога, лікаря, представника служби у справах дітей, критеріїв їх вибору та залучення;

сприяти вдосконаленню правозастосовної діяльності органів досудового розслідування у провадженнях за участю дітей, які є свідками або потерпілими, з метою захисту їх прав [4].

Таким чином, принцип якнайкращого забезпечення інтересів дитини, будучи сформованим у рамках загального міжнародного права, незважаючи на відсутність норми, яка б містила його дефініцію, сьогодні визнається керівним у системі захисту прав дитини та має вагомий вплив на розвиток вітчизняного права, зокрема кримінального процесуального.

Реалізація цього принципу у сфері кримінального провадження, зокрема під час здійснення судового контролю, передбачає не лише здійснення заходів щодо обов'язкового спеціального навчання слідчих суддів, що здійснюють судовий контроль під час проведення досудового розслідування у провадженнях щодо неповнолітніх та за участю неповнолітніх; використання спеціальних методик, зокрема таких, як «Зелена кімната», допит методом процесуального інтерв'ю; а й удосконалення кримінального процесуального законодавства у відповідній частині та впровадження системного оцінного та водночас індивідуального підходу до тлумачення тих правових норм, які можуть тлумачитись по-різному, з метою застосування того тлумачення, яке найкращим чином відповідає інтересам дитини.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року (ратиф. Україною 27.02.91, набула чинності 27.09.91).
2. Декларація прав дитини: резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року.
3. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, прийняті від 17 листопада 2010 року і пояснювальна

записка: монографія. – Видавництво Ради Європи, 2013. URL: <https://rm.coe.int/16804c2188>.

4. Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: схвалена розпорядженням Кабінету міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1027-р.

5. Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 січня 2017 р. № 223-66/0/4-17.

Юріков Олександр Олександрович,
ад'юнкт кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

БЕЗПОСЕРЕДНІ ОБ'ЄКТИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 360 КК УКРАЇНИ

З урахуванням конкретизації структури суспільних відносин родового об'єкта досліджуваного злочину, аргументовано, що ним є суспільні відносини, що забезпечують право власності. Це обумовлює необхідність внесення змін до КК України щодо розміщення ст. 360 КК України в розділі VI Особливої частини «Злочини проти власності», шляхом доповнення закону про кримінальну відповідальність ст. 194-2 КК України. На основі вище викладеного, доцільним є визначення безпосередніх об'єктів злочину, передбаченого ст. 360 КК України.

У науці кримінального права під безпосереднім об'єктом злочину деякі вчені розуміють конкретні суспільні відносини, яким безпосередньо завдається шкода в результаті вчинення злочину, що поставлені законодавцем під охорону у нормах Кримінального кодексу України [2].

Визначення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 360 КК України, має важливе значення для з'ясування характеру та ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння, а також його правильної кваліфікації.

На рівні безпосереднього об'єкта злочину виділяють основний та додатковий об'єкти, останній в свою чергу – поділяється на додатковий обов'язковий та факультативний об'єкти.

Безпосередній основний об'єкт – це суспільні відносини на які здійснюється злочинне посягання або які безпосередньо ставляться під загрозу злочинного посягання. Щодо визначення безпосереднього основного об'єкта злочину, передбаченого ст. 360 КК України, то О. П. Дячкін визначає його як безпеку функціонування об'єктів зв'язку як складову частину громадської безпеки. Вчений зазначає, що функціонування об'єктів зв'язку необхідне для задоволення інтересів та потреб суспільства й громадян, тому кримінально-правова охорона об'єктів зв'язку забезпечує безпеку невизначеного кола осіб і правоохоронюваних інтересів [3, с. 9, с. 86].

На думку І. Б. Газдайка-Василишина основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 360 КК України, є суспільні